

Казка про водяників

Карел Чапек

З чеської переклав Петро Козланюк

Ви, мабуть, думаєте, діти, що водяників немає, а я скажу вам, що є, та ще й які! У нас, наприклад, коли я був дитиною, жив один у ріці Упі під греблею, другий — під отим дерев'яним мостом у Гавловицях, а третій ховався у Радецькому потоці. Прийшов він якось до нашої хати, щоб мій татко вирвав йому зуба, й приніс за те кошик срібних та рожевих форелей, гарненько перекладених кропивою, аби не задихнулися. А що він був водяник, то це видно з того, що по ньому на стільці залишилася калюжа. Ще один водяник сидів під млином у мого дідуса в Гронові й тримав у воді під лотоками шістнадцятеро коней. Ось чому інженери казали, що річка Метуя має на тому місці шістнадцять кінських сил. Оці шістнадцятеро білих коней щодня тягли й тягли, а млинові камені вертілися й мололи. А коли одної ночі наш дідусь помер, то водяник випріг нишком усіх коней, і млин три дні не молів. На великих ріках водяники мають ще більше коней, навіть по п'ятдесят або й по сто. Але є й такі бідолахи, що не мають навіть дерев'яної кози.

Такий велиководяник, скажімо, на ріці Влтаві в Празі дуже багатий і великий пан. Є в нього, мабуть, навіть моторовий човен, на якому він їздить собі влітку на море. Та в Празі й звичайний підводяник має іноді грошей, як маку, й шугає собі в автомашині, аж болото з-під коліс летить. А є й такі злиденні маловодяники, які мають тільки калюжку, як долоню, а в тій калюжці — одну жабу, три комарі та два жуки-плавунці. Інший бідолаха сидить у такому струмочку, в якому й миша черевця собі не замочить. Такий маловодяник може впіймати собі за цілий рік лише кілька паперових човників та втоплених прачкою дитячу пелюшку. Є такі, є. А ось, приміром, рожемберзький водяник має собі двісті двадцять тисяч коропів, а крім того, лини, карасі, усачі й навіть зубаті щуки. Так, нема рівноправ'я в світі.

Водяники живуть самотою, але раз або двічі на рік під час великої поводи вони збираються звідусіль на окружну, так би мовити, конференцію. В наших околицях вони завжди збиралися на левадах під Краловими Градцями, де була чудова долина з гарними заводами, плесами та затоками, вистеленими м'якеньким багном найвищої якості. Багно те має бути жовтаве або трохи коричнювате, а червоне та сіре не таке вже приємне й ніжне. На такому чудовому багновищі вони засідали й розповідали собі різні новини: що в Суховршичах люди роблять уже меліорацію й тамтешній водяник, старий Іречек, мусить іти геть звідти; що все страшенно подорожчало, й коли хочеш прийняти гостей, то плати тридцять крон за невід і по три крони за кухлик. Хто таке бачив? Краще вже кинути це ремесло й узятися до чогось іншого. Інші розповіли, що рудий яромержський водяник Фалтис улаштувався вже продавцем мінеральної води, а кривий Слепанек став слюсарем і лагодить водопроводи, та й інші вже замінюють свій фах.

Але ж годиться нам, дітоньки, знати, що водяник може взятися лише до такого фаху, в якому є хоч трохи води. Він може бути під-**водником**, **водо**-лазом, на-**водчиком**, воло-**водом**, за-**водіякою**, по-**водарем**, власником за-**воду**, за-**водським** сторожем, **воді**-єм, **водо**-возом або й вое-**водою**, тобто якась вода має тут бути.

Для водяників, як бачите, є чимало професій, ось тому й стає їх щораз менше. Про це й говорять вони на своїх щорічних конференціях, нарікаючи: "І знову нас на п'ятеро менше. Гей, братове, коли піде так і далі, то хутко наше ремесло зникне".

— А зникне, — сказав трутнівський водяник, старий Кройцман. — Тепер уже не так, як бувало колись. А згадати, що було тисячу років тому... Батечки, тоді вся Чехія була під водою, а людина, ну, не людина, а водяник, бо людей іще тої пори не було, еге, то були інші часи... але ж стривайте, на чому я спинився?

— Та що вся Чехія була під водою, — підказав скаліцький водяник Зелінка.

— Еге, тоді вся Чехія була під водою, — повторив Кройцман. — Навіть Жалтман, і Червона гора, і Кракорка, і всі інші гори. Наш брат міг тоді брести собі водою з Брна аж до Праги. Навіть над Снежкою була вода. Ото, людоньки, були часи!

— Були, були, — згадував ратіборжицький водяник Кулда. — Тоді ми, водяники, не були такі самітники й пустельники, як оце тепер. В нас були навіть підводні міста, збудовані з водяної цегли, й свої хати, тесані з твердої води, й перини, шиті з м'якої дощової води, й навіть топили тоді теплою водицею. Не було ні дна, ані берега, ані поверхні води. Вода тільки та й ми.

— Так, так, — зітхнув жаборицький водяник Лішка, на прізвисько Гейкавець. — А яка тоді була вода! Можна було різати її, як масло, робити з неї кулі, прясти нитки, крутити мотузки. Вода була тоді, як сталь, як льон, як скло, як папір, а густа, мов сметана, а міцна, мов дуб, а гріла, мов кожух. Все тоді було з води. Ех, який жаль, що нема вже такої води! — І старий Лішка так сплюнув, що аж зробилася калюжа.

— Бувало, кажуть, і зозуля кувала, — мовив задумано Кройцман. — Вода тоді була дуже гарна та геть-чисто німа.

— Як то німа? — здивувався Зелінка, який був трохи молодший за інших водяників.

— А так, німа та й годі, — відповів Лішка. — Не мала голосу. І говорити не вміла. Така була тиха й німа, як тоді, коли замерзне. Або тоді, коли вночі падає сніг, а навколо так тихо, так тихесенько, що аж моторошно. Виставивши опівночі з води голову, наслухуєш, а глуха тиша аж за серце хапає. Отак було тихо тоді, коли вода ще не мала голосу.

Водяник Зелінка, якому було тільки сім тисяч років, спитав:

— А чого ж вона тепер уже не німа?

— Е, ось послухайте, як воно сталося, — відповів Лішка. — Розповідав мені прадід, що це почалося давним-давно, якихось мільйон років тому. Жив собі тоді водяник, як же він звався? Ракосник не Ракосник, Мінаржик не Мінаржик, Гампл не Гампл, і не Павласик, ну, як же він звався у біса?..

— Аріон! — підказав Кройцман.

— Еге, Аріон, — притакував Лішка. — Отож мав цей Аріон талант гарно говорити й

співати. І так він чудово співав, що серце тобі заходилося. Отакий це був музикант.

— Поет, — поправив Кулда.

— Музикант, а чи поет, але був він мастак, хлопці! — сказав Лішка. — Мій прадід казав, що всі плакали, коли Аріон співав. Носив цей Аріон великий біль у серці, та ніхто не збагнув який. Ніхто також не знав причини цього болю. Та був той біль дуже тяжкий, коли вже Аріон співав так чудово й так сумно. Він співав, ніби скаржився під водою, й кожна краплина води тремтіла сльозою. Пісня його лунала водою, кожна краплина води проймалася його співом, у кожній краплині залишалася часточка його голосу. Таким ось чином вода й позбулася своєї німоти. Вона вже дзвенить, дзюрчить, шепоче, шумить, гуде, рокоче, плаче й квилить, реве й гримить, грає, мов арфа, сурмить, як ріг, співає, стогне й сміється, як і людина з радощів, а чи журби. З отієї пори вода заговорила всіма мовами в світі та розповідає такі дивні й чудові речі, що й людям годі їх збагнути. А до появи Аріона, який навчив воду співати, вона була німа, як і небо.

Тут старий Кройцман докинув і свого:

— Але не Аріон приніс небо у воду. Це сталося згодом, уже за життя мого батька, царство йому небесне. І зробив це Крікекекеквок, і то з кохання.

— Як же це сталося? — поцікавився водяник Зелінка.

— А було це ось як. Крікекекеквок закохався. Крікекекеквок побачив принцесу Кваквакумку й запалав до неї коханням. Кваквакумка була дуже гарна. Черевце в неї було жовте, ніжки жаб'ячі, жаб'ячі губи від вуха до вуха, та ще вся мокра й холодна. Отака це була красуня. Нині вже немає таких.

— І що ж далі? — допитувався Зелінка.

— Що ж могло бути? Кваквакумка була гарна й пишна. Вона надималася й казала: "Квак". А Крікекекеквок очманів од кохання. "Виходь, — сказав він їй, — за мене заміж, і я принесу та дам тобі все, чого запрогнеш". А вона відповіла йому: "Квак, принеси мені блакить з неба".

— І що ж Крікекекеквок? — спитав Зелінка.

— А що? Сидів під водою й журився: "Крікекеке! Крікекеке!" Він поривався навіть заподіяти собі смерть і стрибнув у повітря, щоб утопитися. До нього ж ніхто ще не стрибав у повітря, й Крікекекеквок був перший.

— А що він зробив у повітрі?

— Нічого. Глянув угору, а над ним — блакитне небо; глянув униз, а під ним — також блакитне небо. Крікекекеквок здивувався. Досі-бо ніхто ще не знав, що небо відбивається у воді. Угледівши на воді небесну блакить, Крікекекеквок гукнув з подиву "квак" та булькнув у воду. Тут узяв він Кваквакумку собі на спину й вистрибнув з нею в повітря. Кваквакумка побачила на воді блакитне небо й скрикнула з радощів: "Квак-ква!" Бо Крікекекеквок приніс їй блакить з неба.

— І що далі?

— Нічого. Після того жили вони собі щасливо, й народилося в них багато жабенят. З тієї пори й вилазять водяники з води на берег дивитися, що небо є й там, де їхне

житло. Коли ж хто-небудь покидає своє житло й, ідучи, оглянеться назад, то вгледить, як і Крікекекеквок, небеса у воді. Чудові, блакитні небеса, еге. Квак!

— А хто це дослідив?

— Крікекекеквок!

Хай живе Крікекекеквок!

— І Кваквакумка!

Саме проходив повз них якийсь чоловік і подумав собі: "Ото сьогодні квакають жаби!" Схопив він камінь та й жбурнув у багновище. Вода бризнула навсеред, щось хлюпнуло, й запала тиша: всі водяники пострибали до води, й тепер тільки через рік зберуться на нову конференцію.